

International Science Group

ISG-KONF.COM

VIII
INTERNATIONAL SCIENTIFIC
AND PRACTICAL CONFERENCE
"INTEGRATION OF SCIENTIFIC AND MODERN IDEAS
INTO PRACTICE"

Stockholm, Sweden
November 15 - 18, 2022

ISBN 979-8-88831-926-0

DOI 10.46299/ISG.2022.2.8

INTEGRATION OF SCIENTIFIC AND MODERN IDEAS INTO PRACTICE

Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Conference

Stockholm, Sweden
November 15 – 18, 2022

UDC 01.1

The 8th International scientific and practical conference “Integration of scientific and modern ideas into practice” (November 15-18, 2022) Stockholm, Sweden. International Science Group. 2022. 844 p.

ISBN – 979-8-88831-926-0

DOI – 10.46299/ISG.2022.2.8

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines, Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Marchenko Dmytro</u>	PhD, Associate Professor, Lecturer, Deputy Dean on Academic Affairs Faculty of Engineering and Energy
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.
<u>Belei Svitlana</u>	Ph.D., Associate Professor, Department of Economics and Security of Enterprise
<u>Lidiya Parashchuk</u>	PhD in specialty 05.17.11 "Technology of refractory non-metallic materials"
<u>Levon Mariia</u>	Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Scientific direction - morphology of the human digestive system
<u>Hubal Halyna Mykolaiivna</u>	Ph.D. in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИСЛЕКСІЄЮ

Дубовик Олена Михайлівна

доктор філософії, кандидат психологічних наук, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка

Іпатенко Катерина Леонідівна

студентка VI курсу
Київського університету імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена концептуальними основами формування освіти, які визначені в Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті. Саме у цих документах обґрунтовують істотні вимоги до рівня мовленнєвого розвитку молодших школярів, однією з ланок цього розвитку є формування навичок читання. Формування навичок є актуальним питанням, коли мова йде про дітей з дислексією, що вимагають якісного навчання. Вирішення цієї проблеми пов'язане, перш за все, з тим, що акцент в освітньому процесі школи повинен бути спрямований не тільки на свідоме засвоєння дітьми необхідних знань, але і для успішної адаптації і соціалізації та має стати одним з пріоритетних напрямків формування особистості дитини. Звертаємо увагу, що засвоєння інформації та формування вмінь її використовувати у повсякденному житті виступає основою у розвитку, навчанні та вихованні дітей.

За дослідженнями європейських країн у світі налічується до 10% дітей з дислексією. Так, дослідник З. Матейчик стверджує, що дітей із дислексією – 4%, вчений Б. Хальгрєн – 10%. У дослідженнях Р. Бенкера, зазначено, що порушення читання спостерігаються у 3% дітей початкових класів, а у школі для дітей з порушенням мовлення така кількість досягає 22%. Проблема дислексії у нашій країні активно вивчається. Науковці проводять чисельні дослідження щодо визначення термінології, діагностики та корекції порушення мовлення та читання у дітей. На сьогодні актуальним і відкритим залишається питання вивчення психологічних особливостей у дітей молодшого шкільного віку, а саме - емоційної сфери.

У 2020-2021 роках освітній процес був змінений у відповідності до умов пандемії в усьому світі (онлайн формат). На сьогодні в Україні війна. У кожній області країни проводиться інтеграція навчальних програм і підходів у освітньому просторі. У фокусі уваги логопедів і психологів нашої держави є психологічне здоров'я дитячого населення. Успішність організації навчально-виховного процесу, залежить від стану сформованості у дітей з дислексією емоційної сфери.

Ступінь розробки проблеми. Суттєвий внесок у вивчення дислексії у молодших школярів внесли такі вітчизняні вчені, як О. Грінєнко, Ю. Кравцов, Р. Лалаєва, М. Покотильська, Т. Філоненко, М. Хватцев.

Емоційну сферу молодших школярів з дислексією осліджували: М. Рудінеско, М. Трела, Ж. Обрі, Б. Хальгрєн, Р. Лалаєва, Л. Блінова.

Вважається, що школа – це одна із важливих соціальних систем життя дитини, її розвиток залежить від того, наскільки успішно вчителі та батьки розвивають емоційну сферу кожної особистості. Адже саме у шкільний період у дитини розвиваються потенційні можливості та формується вміння контролювати емоційні прояви. Позитивні емоції, які зустрічає дитина, йдучи до школи, покращують психічні процеси, емоційну сферу і впливають на гармонійний розвиток особистості.

Теоретико-методологічні засади розбудови інклюзивної освіти в Україні досліджували В. Засенко, А. Колупаєва, О. Мартинчук, Н. Софій, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.

У зарубіжній психологічній науці теоретичною основою досліджуваної проблеми є наукові розробки таких учених, як Р. Ахмад, К. П. Петте, Ж. Піаже, О. Сталлер, А. Холмс та ін. Більшість з них у наукових роботах представили, що шкільне навчання виступає як стресове навантаження для дитини, яке несе в собі ризики емоційних розладів. За таких умов дитина з порушенням мовлення може відчувати більший стрес і потребує особливої уваги з боку педагогічного колективу. Тому емоційний розвиток дітей з дислексією постає як науково-практичне завдання, яке потребує вирішення.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи дітей молодшого шкільного віку з порушеннями читання, необхідно сказати про специфічні особистісні особливості, що проявляються в незрілості поведінкової саморегуляції, прагненні наполягати на своєму, тенденції до непослуху, неадекватною самооцінкою. Самооцінка дитини неадекватно завищена, особливо з основних навчальних предметів або спостерігається зниження рівня самооцінки дітей. У дітей з дислексією відзначається знижена працездатність, підвищена стомлюваність, підвищене відволікання. У даної категорії дітей спостерігається дисгармонія емоційно-вольової сфери, слабкість вольових процесів, труднощі в поведінці. Емоції — це ті переживання, від яких людина втрачає контроль, які заважають її адаптації [1, с.43].

Емоційна сфера складається з емоційних переживань і почуттів. Будь-яке переживання – це оцінка процесу задоволення будь-якої потреби індивіда. Почуття – це оцінка можливості конкретного об'єкта задовольнити цю потребу індивіда [1, с.44].

Провівши теоретичний аналіз педагогічної і психологічної літератури, ми прийшли до висновку, що дитина перебуває у великій емоційній залежності від педагога. Так званий емоційний голод – потреба в позитивних емоціях значущого дорослого (а педагог – саме такий дорослий) – багато в чому визначає поведінку дитини. Дитині доводиться долати багато труднощів у спілкуванні і насамперед з однолітками [3, с.43].

Для дослідження розвитку емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку з дислексією нами було проведено експериментальне дослідження на базі ЗЗСО №69 в онлайн форматі. Організація дослідження проводилася у декілька етапів.

Завдання першого етапу дослідження – діагностика дислексії та обстеження технічної сторони навички читання у дітей, що навчаються у 1-4 класах закладу освіти.

Другий етап проводився з метою діагностики емоційних характеристик, таких як: тривожність, агресія, замкнутість, сором'язливість, самооцінка у дітей з дислексією.

В дослідженні брали участь сім молодших школярів, з них одна дитина із 2-Б класу, одна дитина із 2-В класу, двоє дітей із 3-В класу та троє дітей із 3-А класу. Всі школярі мають встановлений діагноз дислексії. Обстеження було проведено за допомогою онлайн конференції ZOOM на виявлення ознак дислексії.

Для проведення експериментального дослідження, нами було виділено основні блоки, а саме:

Блок I. «Діагностика дислексії» спрямований на визначення особливостей прояву дислексії задля формування діагностичної вибірки.

Блок II. «Особливості прояву характеристик емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку з дислексією» спрямований на безпосередню діагностику проявів емоційної сфери, а саме: визначення міри позитивності емоційного ставлення дитини до однолітків та позитивності емоційного ставлення дитиною збоку однолітків.

В таблиці 2.1. представлено перелік діагностичного інструментарію експериментального дослідження.

Таблиця 2.1.
Перелік діагностичного інструментарію дослідження

Блоки	Назва інструментарію	Показники вимірювання
Блок I. «Діагностика дислексії»	Методика діагностики порушень читання у молодших школярів із дислексією (В. Ільяна).	Визначення особливостей прояву дислексії задля формування діагностичної вибірки.
Блок II. «Особливості прояву характеристик емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку з дислексією»	Тест «Маски» (за Т. Марцинковською)	1. Визначення міри позитивності емоційного ставлення дитини до однолітків. Визначення міри сприйняття позитивності емоційного ставлення дитиною збоку однолітків.
	Методика визначення емоційного рівня самооцінки О. Захарова (за С. Мартиненко).	1. Визначення рівня прояву 2. сором'язливості 3. Визначення рівня прояву замкнутості Визначення рівня прояву агресивності

Використовуючи методику В. Ільяної ми виявили дітей групи ризику, щоб розпочати корекційно-розвивальну роботу за відповідними напрямками [3, с.58].

Такий підхід забезпечив розвиток недостатньо сформованих компонентів, які складають не тільки педагогічну, а й психологічну структуру навички читання саме у тієї категорії дітей, які цього потребують. Оскільки під час виконання завдання була дитина, яка часто плакала, бо вона мала низку невдач у ході виконання завдання. Таким чином, на перший план виходить індивідуальний підхід, який не виключає підгрупової роботи. Саме тому ми проводили експериментальне дослідження індивідуально.

Відповідно до отриманих результатів у семи дітей (100%) підтвердився діагноз дислексія. У школярів із дислексією переважає пригнічений настрій. Їх емоційна сфера впливає не тільки на взаємовідносини один з одним, але і на рівень навчання, зокрема на якість і швидкість читання. Варто зауважити, що кожна дитина, яка прийняла участь у експериментальному дослідженні 7 (100%) не має друзів, малослівна та спостерігаються значні утруднення переключення на нові завдання. У більшості випадків спостерігалась замкнутість під час бесіди, переважав необґрунтований поганий настрій. Під час проведення опитування діти відповідали тихо та невпевнено. У більшості випадків не відстоюють свою точку зору та важко заводять нові знайомства.

На основі проаналізованих результатів констатувального експерименту ми встановили: діти з дислексією мають нестійкий емоційний розвиток. Це стало передумовою розробки комплексу корекційних занять для розвитку емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку з дислексією.

Мета формувального експерименту – оптимізувати в дітей з дислексією розвиток емоційної сфери шляхом впровадження різноманітних вправ та ігрових технологій під час заняття.

Корекційно-розвивальна робота проводилася в один етап «Оптимізація емоційної сфери дітей із дислексією за допомогою різноманітних вправ». Для успішного впровадження програми ми розробили індивідуальні заняття та провели їх з кожною дитиною індивідуально.

Варто зазначити, що вправи спеціально підібрані у відповідності з індивідуальними особливостями кожної дитини для корегування дислексії та розвитку емоційної сфери. Вправи були спрямовані на підвищення рівня розвитку емоційної сфери дітей з дислексією. Оскільки, емоційна сфера – це особливі психічні процеси і стани, пов'язані з потребами і мотивами дітей, і почуття як стійкі емоційні ставлення до тих чи інших явищ і відображення емоційної сторони духовного світу особистості, що розвивається [2, с.387].

Метою проведених нами занять з учнями було збереження психічного здоров'я дітей, створення позитивного емоційного настрою, що забезпечить допоміжні умови для нормалізації стосунків з соціумом. Створювати атмосферу безпеки та позитивного емоційного настрою дитини. Провести корекцію негативних емоційних проявів у поведінці та настрої. Сприяти розвитку та формуванню у дитини навиків спілкування серед однолітків та розв'язанню конфліктних ситуацій.

Після проведених занять із учнями ми прийшли до висновку, що розроблені нами індивідуальні заняття зі спеціально підібраними вправами є ефективними та мотивують школярів до навчальної діяльності та покращення

психоемоційного стану у шкільному колективі. Діти із задоволенням виконували представлені вправи, спостерігали інтерес, зацікавленість, прояви позитивних емоцій, відкритість під час занять.

Під час проведення вправи «Чарівний мішечок», ми спостерігали, що найчастішими емоціями, які проявляли діти були сум та образа. По завершенню вправи діти з радістю викидали «мішечок з сумом та образами». Їм дуже сподобалося діставати позитивні емоції з позитивного «Чарівного мішечка». Під час виконання вправи було помітно, що діти стали активніші, веселі та наповнені позитивними емоціями.

Арттерапевтична техніка «Малюю емоції пальцями» була дітьми глибоко пропрацьована, оскільки серед позитивних намальованих емоцій були і негативні. Зокрема, одна дитина відмовилася малювати, пояснивши, що не любить малювати. У більшості випадків діти не відтворюють свій настрій на малюнку, а для створення позитивних емоцій нами було запропоновано намалювати: веселі смайли, сонечко, квіточки. Серед школярів, які приймали участь у експериментальному дослідженні була одна дитина, яка намалювала сумну хмаринку, про що свідчить ефективність психокорекційної роботи з дітьми.

У процесі виконання вправи «Вгадай, що я відчув/відчула?» дітям було цікаво слухати історію, але складно без допомоги логопеда її продовжити. Проте, варто зазначити, що за допомогою навідних питань вони намагалися це зробити і проявляли зацікавленість. Вправа сприяла кращому розумінню дитиною почуттів інших людей, розвивала навички зв'язного мовлення, спілкування, і емпатії.

Під час виконання вправи «Намалюй, що чуєш» після прослуханих музичних фрагментів кожна дитина, з якою проводилася вправа із задоволенням перенесла свої відчуття на папір, самостійно підбираючи форми і кольори. Діти малювали: метелика, сонечко, квіточку, травичку, все що сприяло позитивному емоційному прояву. А вправа «Музика емоцій» підтвердила на основі аудіального сприйняття кожна дитина змогла описати, який настрій викликає музика, при цьому не допускали помилок.

У ході виконання вправи «Мішечок злості» діти змогли проявити свої негативні емоції, а саме: злість, крик, вереск. Основною метою даної вправи є сформувані вміння справлятися з негативними емоціями та контролювати їх. Спрямовувати у нове русло (гру, фізичні вправи, співи, малювання) – була досягнута.

У школярів на основі підібраних вправ було сформовано вміння емоційно долати негативну реакцію на помилку. Так, виконуючи вправу «Коректор», діти доволі часто допускали помилки у підкреслені зазначених літер. Діти приймали допомогу від дорослого і виправляли помилки. Вважаємо, що такого виду вправи потрібно проводити систематично з дітьми із дислексією.

Також спостерігались труднощі під час проведення вправи «Дзеркальне малювання». Школярам складно було одночасно малювати двома руками однакові дзеркальні фігури та букви. Вони не відповідали зразкам і діти засмучувалася. Обговоривши ситуацію неуспішного виконання та надавши їм

багаторазові спроби тренування, діти із задоволенням приходили до позитивних результатів. Діти доклавши зусилля, саморегулювали свій емоційний стан.

У програму були включені вправи на формування вищих психічних процесів, а саме мислення, пам'яті та уваги. Діти виконували з позитивним настроєм, оскільки, такі вправи не виникали труднощі під час їх виконання. Найбільше дітям сподобалася гра-психологічний етюд «Хто що любить». Вони залюбки уявили, хто приходять у лісове кафе, де «страус-офіціант» не знав, що люблять діти, і не розумів людської мови. Вони за допомогою міміки та жестів демонстрували страусу, що їм подобається, а що - ні. Ця вправа сприяла невербальному мовленню, рефлексії, активній демонстрації різних емоційних проявів у дітей молодшого дошкільного віку.

Висновки. Аналіз матеріалів дослідження показав, що більшість дітей набули навиків саморегуляції емоційного стану. На основі результатів апробації запропонованого комплексу психокорекційних занять та індивідуально підібраних вправ для розвитку емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку з дислексією є ефективним. За отриманими результатами програма рекомендована педагогам, логопедам та батькам у роботі з дітьми з дислексією.

Список використаних джерел

1. Боряк О. Аналіз результатів логопедичного обстеження емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку з дислексією. *International Scientific and Practical Conference "WORLD SCIENCE"*. 2016. 2 (6), Vol. 5, pp. 40–44.

2. Корнев С.І. Психологічні особливості зорового сприймання у дітей з ЗНМ. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. №21. С. 384-388*

3. Кочерга О., Васильєв О. Психічне здоров'я молодшого школяра. *Бібліотека психолога. 2013. С.40–57.*